

ศิลปปริทัศน์

ณอบ ชาภัคดี

การตีความคำสอนในพระพุทธศาสนา กับการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย พลวัตจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กับ **การปะทะขอบ Holy-Production (2)**

ฉบับที่ 1085 ได้กล่าวถึงการ
แสดงงานศิลปะสองนิทรรศการ
หนึ่งนั้นเป็นงานของ **ประทีป
สุธาทองไทย** ในชื่องาน **ขอบเงินสด** หรือ
Holy-Production ผลงานชุดนี้ได้สะท้อน
เนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับ วิถีพุทธพาณิชย์
ที่มีการโฆษณาชวนเชื่อ ชายเหรียญ หรือ
รูปหลวงพ่อกะเจาจารย์ต่างๆ ตามสื่อ
สิ่งพิมพ์และเว็บไซต์จำนวนมากอย่าง
เกลื่อนกลาด และมีการอวดอ้างอิทธิฤทธิ์
ปาฏิหาริย์สารพัดสารเพ เพื่อให้ผู้คนลุ่ม
หลงไปเช่าบูชาในราคาแพงวอดที่
ถูก-แพงตามกำลังบุญของแต่ละคน
ถ้าหากพิจารณาถึงผลงานของ
ศิลปินหนุ่มจากคณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหา-
สารคาม คนนี้แล้วจะ
เห็นว่าประทีปได้นำเอา
บริบทของความเชื่อ
ทางสังคมวัฒนธรรม
มาตีความกับวิถีทาง
ความเชื่อศาสนาในยุค
ปัจจุบัน ที่ผู้คนได้ลุ่ม
หลงโซคลง อิทธิฤทธิ์
อภินิหารรูปลักษณะ
ตัวแทนของพุทธศาสนา
แม้ว่าจะไม่มีในสาระ
ของศาสนาก็ตาม จาก
การตีความชุดความเชื่อ
นี้เอง จึงทำให้ประทีป
ได้สร้างผลงาน **ขอบ
เงินสด** ขึ้นมา ที่มีทั้ง
ชุดภาพถ่ายรูปเหรียญ
ของเกจิอาจารย์ชื่อ

หัวหน้าโครงการและนักวิจัยในโครงการ 'การตีความคำสอนในพระพุทธศาสนา กับการสร้างสรรคศิลปะร่วมสมัย' ทุนวิจัย สกว.

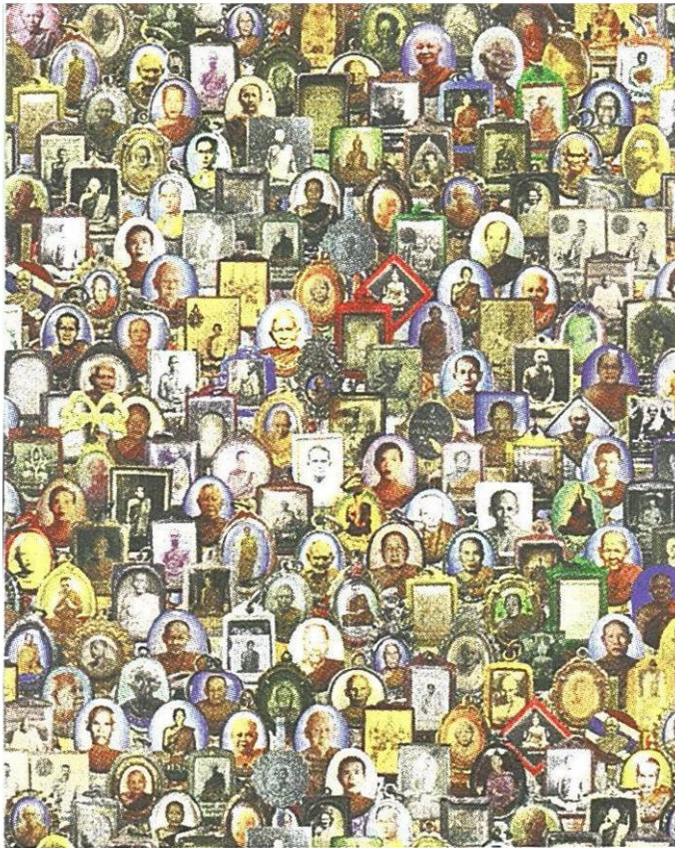
ตั้งของเมืองไทย ที่
ประชาชนเคารพ บูชา
ในฐานะเครื่องรางของ
ขลัง และหนึ่งในนั้น
อาจจะมึรูปเหรียญ

หลวงพ่อบ ขอบ หลวงพ่อกะเจาจารย์ และ
หลวงพ่อด อยู่ด้วย นอกจาก
นั้นยังมีเหรียญหลวงพ่อกะเจาจารย์
Vincent van Gogh ให้
บรรดานักสะสมเช่าซื้อ
ไปบูชาในฐานะผลงาน
ศิลปะอีกด้วย ซึ่งการ
ผลิตเหรียญเกจิอาจารย์
กับเหรียญ Vincent ก็ไม่
ได้มีความแตกต่างกันในวิถี
บริโภคที่ถูกปั่นราคาด้วยการ
เสกคาถาพิธีกรรมทางความเชื่อ
ความศรัทธาหลงไป

ที่กล่าวถึงผลงานชุด **Holy-
Production** ขึ้นมาในบัญชีเดียวกันกับ
นิทรรศการชุดการ
ตีความคำสอนใน
พระพุทธศาสนากับ
การสร้างสรรคศิลปะ

เหรียญหลวงพ่อกะเจาจารย์
หนึ่งในวัตถุทางศิลปะ
ในนิทรรศการ
'ขอบเงินสด'
ของ ประทีป สุธาทองไทย

ผลงานในนิทรรศการ 'ชอบเงินสด' ของ ประทีป สุราทองไทย

ร่วมสมัย ที่ได้ทุนสนับสนุนจาก สกว. โดยมี ศาสตราจารย์ วิโชค มุกดามณี เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยและสร้างสรรค์ นั่นก็เพราะต้องการให้มี

การเปรียบเทียบกันระหว่างการใช้บริบททางศาสนา มาตีความในการสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งทั้งสองนิทรรศการนี้มีระนาบของบริบททางความเชื่อทางศาสนาเป็นบรรทัดฐานในการทำงาน แต่ถ้าพิจารณาจากประเด็นหัวข้อของโครงการวิจัยและสร้างสรรค์ชุดนี้แล้วเชื่อว่ามีปัญหาตั้งแต่หัวข้อโปรดลึงเกิดชื่อหัวข้อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ดูจะผิดเพี้ยนจากกรุปรอยของความหมายไม่น้อย

กล่าวคือ ในชื่อภาษาไทยว่า 'การตีความคำสอนในพระพุทธศาสนากับการสร้างสรรคศิลปะร่วมสมัย' ส่วนภาษาอังกฤษเขียนว่า 'A STUDY OF BUDDHIST PHILOSOPHY AND THE CREATIVITY IN CONTEMPORARY ART'

เหตุที่นำประเด็นหัวข้อการวิจัยมาตั้งคำถามก็

เพราะว่า 1) คำถามในหัวข้อทั้งภาษาไทยและอังกฤษนั้นไม่มีความสอดคล้องในคำหมาย หรือไม่ใกล้เคียงกันด้วยซ้ำ อย่างคำว่า การตีความ ส่วนในภาษาอังกฤษใช้คำว่า STUDY ซึ่งทั้งสองคำนี้มีความหมายแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ดังกรณีนี้ถ้าใช้คำว่า การตีความ ซึ่งตรงกับบริบทของคำว่า Hermeneutics ที่กินความหมายและสื่อถึงศิลปะการแปลความหมายจากตัวบท ผ่านกระบวนการเชิงประจักษ์ในอาณาบริเวณของวรรณกรรม ศาสนา และกฎหมาย แต่คณะผู้วิจัยกลับใช้คำว่า STUDY ที่สื่อความหมายเชิงการศึกษาค้นคว้า ซึ่งมีมิติที่แคบกว่าคำว่า Hermeneutics ที่กินขอบเขตคนละด้านกัน ควรอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยในโครงการนี้จักต้องไปทบทวนบริบทของภาษาถิ่นใหม่

พระพุทธเจ้าน้อย

ภาพจาก <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=956000>
0031193

ส่วนอีกกรณีหนึ่ง คำสอนในพระพุทธรูปศาสนาทางคณะผู้วิจัยใช้ภาษาอังกฤษว่า BUDDHIST PHILOSOPHY แม้ว่าจะไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนา แต่ก็มีข้อสังเกตว่า การใช้คำแปลที่ไม่ตรงกับความหมาย ก็ย่อมทำให้ข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้ผิดเพี้ยนไปได้และที่สำคัญ ในวิถีพุทธนั้น คำสอนหรือพระธรรมนั้นอยู่ในสถานะของปรัชญา กระนั้นหรือ? ในหนังสือ พุทธศาสนา : สารและพัฒนากาการ เขียนโดย Edward Conze และแปลโดย นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้กล่าวไว้ในตอนหนึ่งว่า...

“ปรัชญาตามที่เราเข้าใจกันในยุโรป เป็นสิ่งที่พวกกรีกได้สร้างสรรค์ขึ้น ในทางพุทธศาสนาไม่มีคิดเช่นนี้ ซึ่งคิดค้นหาความเป็นจริงเพียงเพื่อให้ได้รู้จักความเป็นจริงมากขึ้นเท่านั้น นับว่าเป็นการสูญเสียเวลาอันมีค่าโดยใช่เหตุ คำสอนของพระพุทธรูปอันนี้เกี่ยวกับการแสวงหาทางแห่งความหลุดพ้นแต่อย่างเดียว ‘ปรัชญา’ ประการใด หากมีอยู่ในงานเขียนของนักปราชญ์ชาวพุทธ ก็เป็นเพียงเกิดขึ้นโดยบังเอิญ ในบรรดาศัพท์อันมากหลายทางพุทธศาสนา เราจะไม่พบคำใดที่ตรงกับคำว่า ‘ปรัชญา’ (Philosophy) เลย...” (2552 : 6)

ถ้าหากเป็นเช่นนั้นทางคณะผู้วิจัยก็ต้องยืนยันในหัวข้อให้ได้ว่า คำความที่ปรากฏสู่สาธารณชนทั้งตัวบทและผลงานทางทัศนศิลป์นั้น ยึดโครงสร้างวิธีวิทยาการวิจัย ในหลักการใดในการเข้าถึงองค์ความรู้ทางคำสอนแล้วจนเกิดการตีความมาสู่กระบวนการทางทัศนศิลป์

ยิ่งไปกว่านั้นพระธรรมหรือคำสอนของพระพุทธรูปเจ้านั้นมีหลายคัมภีร์ ซึ่งในแต่ละคัมภีร์ก็มีรายละเอียดหลักการแสวงหาทางแห่งความหลุดพ้นแตกต่างกันในความแตกต่างหลากหลายเช่นนี้เองที่ทำให้เกิดความไม่รู้ และตระหนักว่าตัวเองเป็นใหญ่และเกิดเป็นปัญหาว่าถ้าใครไม่เหมือนตัวเรา ก็แสดงว่าผิดหรือไม่ใช่ จนเกิดข้อขัดแย้งทางความคิดในบริบทของความเชื่อทางศาสนา ดังเช่น กรณีภาพปฏิมา ยับ-ยุบ (Yab-Yum) ซึ่งเป็นแนวคิดคำสอนของพระพุทธเจ้าเช่นเดียวกัน แต่เป็นนิกายตันตระ ซึ่งได้สร้างความเคืองใจให้กับพุทธศาสนิกชนคนไทยไปไม่น้อย

อยากเน้นย้ำกับโครงการวิจัยชุดนี้ก็เป็นโครงการ **ใหญ่โดยตัวมันเอง** แม้ว่าผู้วิจัยอาจจะมองว่าไม่ใช่ประเด็นใหญ่โตอะไรนักด้วยเหตุที่ปกติก็สร้างสรรค์ผลงานในทำนองนี้อยู่แล้วที่ว่า **ใหญ่โดยตัวมันเอง** ก็เนื่องมาจากการนำเรื่องศาสนามาจับอยู่ในกรอบทางการศึกษา และก็ไม่ใช่วิจัยในเชิงองค์ความรู้ อย่างเดียว แต่เป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ร่วมอยู่ด้วยลำพังโดยตัวบทหรือคำสอนนั้นมันมีความซับซ้อนทางภาษาแฝงฝังอยู่ไม่น้อย เชื่อว่าคงไม่มีใครในคณะผู้วิจัยไปอ่านคัมภีร์ภาษาสันสกฤต อันเป็นต้นแบบของคำสอนมานั่งศึกษาหรือตีความเป็นผลงานของตนเองเป็นแน่ ส่วนมากก็คงอ่านจากคัมภีร์ภาษาไทยที่ผ่านการสังคายนามาหลายรอบ หรือก็ไม่ก็อ่านจากตำราหรือหนังสือของพระชั้นผู้ใหญ่ที่แยกย่อยพุทธพจน์ออกมาเป็นภาษาของตัวเอง แล้วก็จับมาศึกษาตีความกันในห้องศิลป์ผู้สร้างงาน แต่นั่นก็เป็นสิ่งที่คาดเดาไม่ได้ เพราะไม่มีการอ้างอิงใดๆ ในแนวคิดของผู้สร้างสรรค์

สิ่งที่สำคัญไม่น้อยกว่าตัวบทหรือคำสอนก็คือ ภาพเขียน ประติมากรรม รูปสัญลักษณ์ ที่ถูกศึกษาตีความมาก่อนที่จะเกิดโครงการนี้มานับพันปี ซึ่งคณะผู้วิจัยจะปฏิเสธรูปสัญลักษณ์ดั้งเดิมที่สืบร่องรอยคำสอนของพระพุทธเจ้าไปอย่างไร ถ้าหากปฏิเสธศิลปะอารยะดั้งเดิมเหล่านั้นไปก็เท่ากับว่าสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นนั้นต้องมีหลักฐานหรือองค์ความรู้มายืนยันในเจตนาแนวคิดได้อย่างชัดเจน ไม่เช่นนั้นแล้ว ผลงานที่เกิดขึ้นในโครงการนี้ก็จะเป็นเพียงการศึกษาหรือการตีความตามอารมณ์ ความรู้สึกของผู้สร้างสรรค์ที่มีได้ยืนยงบนหลักการระเบียบวิธีวิจัยใดๆ ดังที่องค์กรที่สนับสนุนทุนการวิจัยวิจัยวาดหวังไว้และเจตนารมณ์หรือจุดประสงค์ที่โครงการวิจัยปรารถนา **“จะกระตุ้น**

ให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างศาสนากับประชาชน
หลากหลายกลุ่ม โดยเฉพาะผู้มีความรักความเข้าใจ
ในหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาและมีการ
ประพฤติตนในขนบธรรมเนียมมาแต่อดีตกับกลุ่ม
บุคคลรุ่นใหม่ในสังคม อาทิ เด็กและเยาวชน อาศัย
การตีความเนื้อหาต่างๆ ของพระพุทธศาสนาให้
สอดคล้องกับการดำรงอยู่ในวิถีปัจจุบัน อันจะนำไปสู่
การศึกษาเรียนรู้ เพื่อชี้ประเด็นความเป็นไปของการ
อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมไทย (สัปดาห์ 2556)

ดูเหมือนว่าแนวคิดของโครงการนี้จะพรรณนาตัว
ผลงานศิลปะเกินกว่าสรรพคุณของความเป็นศิลปะ
ที่แสดงตนอยู่ในพื้นที่หอศิลป์จะไปกระตุ้นให้ผู้คนมา
สนใจในเนื้อหาของมัน เพราะโครงการนี้ ไม่ใช่โครงการ
สร้าง พระพุทธเจ้าน้อย ซึ่งก็ไม่ว่ามาจากคัมภีร์พุทธ
ประวัติเล่มไหน เพราะกว่าจะได้เป็นพระพุทธเจ้านั้น
ก็ต้องผ่านการบำเพ็ญเพียร ตรัสรู้ รู้แจ้งมาแล้ว
ไม่ใช่หรือ..."

ฉบับที่ 1089 ว่าด้วยแนวคิดของศิลปินกับผล
งาน ว่าจะดำเนินการไปด้วยการตีความหรือศึกษา
คำสอนในรูปลักษณะใด ■